

วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย

สมมุติฐานประการที่ ๒ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ช่วยให้อำนาจบริหารสามารถเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองได้อย่างราบรื่น วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงแบบแผนหรือทัศนคติ ค่านิยม (Value) หลักศีลธรรม, ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ปรัชญาชีวิต และแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง วัฒนธรรม ที่คนแต่ละคนมีอยู่และเกี่ยวข้อง

กระบวนการเมือง (Political Process) ในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะที่เน้นทางการเมืองการเมือง โลกเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันแล้วว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดระบบการเมืองของประเทศ ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมือง และเรียกสิ่งนี้ว่า "Infrastructure" ของการเมือง เมือง วัฒนธรรมทางการเมืองนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะแยกแยกออกมาจากองค์วัฒนธรรมทั่วไป ความเชื่อทางการเมือง (Political Belief) เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทั้งหมดที่บุคคลมีคือ^๑ ความเชื่อกันกล่าวกันคือ เชื่อว่าเราเป็นผู้อยู่ใต้ (Subject) ของรัฐบาลฝ่ายเดียว หรือเชื่อว่า เรามีสิทธิที่จะร่วมกับรัฐบาลในกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Process) ปัญหาของประเทศไทย

วัฒนธรรมในประการแรกนั้นคือ วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยซึ่งได้แก่ ความเคยชินต่อระบบอำนาจนิยม (Authoritarian) และลัทธิบิดาปกครองบุตร (Paternalism) จากการปกครองระบอบกษัตริย์ และข้าราชการ (Bureaucrat Polity)

^๑ Lucian W. Pye and Sidney Verba, eds., Political Culture and Political Development, (Princeton: Princeton University press, 1965), pp. 513-514.

^๒ Ibid., p. 521.

คำสอนทางศาสนาพุทธในส่วนที่เป็นผล (output) ซึ่งคนไทยไม่เข้าใจอย่างแท้จริงนั้น มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตทางการเมืองของคนไทย เป็นอย่างมาก และการที่คนไทยไม่เคยต่อสู้เพื่อให้เกิดมาซึ่งอำนาจอธิปไตยหรือไม่เป็นที่ยอมรับของผู้นานาชาติ และให้กำเนิดผู้นานาชาติ จึงไม่กระตือรือร้นเมื่อมีคนมาใช้อำนาจนั้น

๓.๑ ความเข้มแข็งของระบบอำนาจนิยมของคนไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครอง ในประวัติศาสตร์ไทย เป็นเวลาอันยาวนาน เป็นแบบสายการบังคับบัญชา หรือแบบสั่งการ ดังที่ ศาสตราจารย์ ริกคัส เร็ทส์คิงกล่าว "สังคมสั่งการ" (Ordering Society)^๗ มีการยอมรับการลำดับชั้น (Class) ที่แน่นอน ผู้ปกครองมีอำนาจเหนือผู้อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์เช่นนี้ ปรากฏออกมาในรูปการปกครองระบอบกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) และโดยระบบข้าราชการทุกวันนี้ การปฏิบัติเช่นนี้กลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง การปกครองในปัจจุบัน ซึ่งเขากันได้กับการปกครองแบบทหาร ซึ่งบ้าคำสั่งและวินัย

๓.๑.๑ การปกครองระบอบกษัตริย์

ในสมัยกรุงสุโขทัย แนวความคิดองค์การปกครองระบอบกษัตริย์ ปรากฏออกมาในรูปของการปกครองแบบบิดาปกครองบุตร ซึ่งมีกษัตริย์การชาลิตะวัฑก เรียกว่า "Benevolent Paternal King" กษัตริย์เปรียบเสมือนบิดาของราษฎร ทั้งปวง การปกครองสมัยนั้นส่วนหนึ่งได้มาจากการที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) กับจีน ดังที่ปรากฏตามประวัติศาสตร์ว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เล็งเข้าไปประเพณีจีนควบพระองค์เองหลายครั้ง ส่วนรากฐานของ "พฤติกษัตริย์ธรรม" นั้น

^๗ Fred W. Riggs, "A Model for the Study of Thai Society"

Reprinted from Thai Journal of Public Administration, Vol. 1,

No.4, (April 1961) p. 21.

ไกลมาจากลัทธิราชาคณะแบบกษัตริย์ แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้ว ในยุคนั้นพระมหากษัตริย์
มีโครงสร้างปกครองแบบผูกครองที่มีอำนาจสมบูรณ์ เหนือระบอบกษัตริย์ของยุโรป ตามความหมาย
ของชาวตะวันตกแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีหลักฐาน
ปรากฏว่า ในสมัยนั้น ผู้ที่อยู่ปกครองเต็มไปหมดด้วยเสรีภาพ เช่น การที่ทรงแขวนกระดิ่ง
ไว้สำหรับให้ประชาชนร้องทุกข์ เพื่อพระองค์จะได้ทรงออกพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ด้วย
พระองค์เอง หมายความว่าความรู้สึกของมีค่าที่มีต่อบุตร กล่าวคือ

"...ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้าน
กลางเมือง มีดอยมีความเจ็บตองของใจ มักจิกกล่าวถึง เจ้าขุนไร
ไต้ขึ้นกระดิ่งท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงไต่ขึ้นเรือกเพื่อตามสวน
ความแก้มันด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงอม..."

การที่ในสมัยสุโขทัยปกครองโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ไม่ใช่ลัทธิสมมุติเทพราช
ทำให้เกิดความมีดีต่อและไว้ใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง จนไว้ใจ
ต่อพระมหากษัตริย์ เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกี่ยวกับการเมือง จึงปล่อยให้ประชาชนเป็นผู้ปกครอง
จึงเท่ากับเป็นการปกครองที่เป็นการเคารพเชื่อฟังอำนาจเป็นสำคัญ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รากฐานของการปกครองระบอบกษัตริย์ได้มาจากวัฒนธรรม
อินเดียน (Indianization) ผสมผสานกับขอม (Khmerization) โดยเฉพาะ
เห็นได้ชัดไว้ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ^๖ แนวราชการนี้จะก่อรูปตั้งแต่รัชสมัยของ

^๕ ยอร์ช เฮเกส, ประชุมศัลยาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกสุโขทัย (พระนคร :
กรมศิลปากร, ๒๕๐๐), หน้า ๔

^๕ เสียม ปราโมช, ม.ร.ว., ชุมนุมนิพนธ์ (พระนคร : แพร่พิทยา., ๒๕๑๒)
หน้า ๓๐๖.

^๖ James N. Mosel, "Thai Administrative Behavior," in William J. Siffin, Ed., Toward the Comparative Study of Public Administration (Bloomington : Indiana University Press, 1957) p. 266.

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

วัฒนธรรมทางการเมืองปกครองที่โลกจากอินเดียและชอม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองในสมัยต่อมา โลกแห่งทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine Kingship Theory) ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์แบบบิคาปกครองบุตรในยุคนั้นได้เกิดขึ้นไป และความสัมพันธ์แบบ "นายกับบ่าว" หรือ "เจ้านายไพร่" เพิ่มเห็นเด่นชัด จนกลายเป็นแบบแผนบรรณาธิราชอย่างแท้จริง ผู้ปกครองมีฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Sacred) โลกจะจับต้องมิได้ และโคกกลับมาเป็นรากฐานของทัศนคติทางการเมือง ในยุคนั้น ก็คล้ายกับความศักดิ์สิทธิ์ กติ และศาสนาต่าง ๆ สร้างระบอบประเพณีขึ้นมาเพื่อสนับสนุนตัวผู้ปกครอง ถือว่าองค์อำนาจมีไ้มาจากประชาชน แต่มาจากเบื้องบน อากการกิริยาที่แสดงความรักศรัทธาของผู้ปกครอง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใส การที่ประชาชนต้องสยบอยู่ใตผู้ปกครอง ไม่ถือว่าเป็นการกดขี่ แต่เป็นสวัสดิคุณจึงแสดงให้เห็นว่าระบอบการปกครองแบบ "เทวราชา" นี้ เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติได้ในสังคมไทย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจถือได้ว่าเป็นการสิ้นสุดของการปกครองระบอบ "เทวราชา" เมื่อพระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า พระองค์มิใช่เป็นเทพเจ้าที่โลกจะแตะต้องมิได้ ทรงยกเลิกรัตนธรรมประเพณีแบบโบราณหลายอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงความห่างไกลกันระหว่างผู้ปกครองและ ผู้อยู่ใต้ปกครอง มีหลักฐานเป็นที่เชื่อกันได้ว่า พระองค์ทรงได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาและคุ้นเคยกับระบอบตะวันตก และที่จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใ้ระอำนาจสิทธิ์ขาดน้อยกว่าที่มีอยู่

^๓ นันท ฤทธิชัย, คร., "การบริหารกับปัจจัยแวดล้อม" ใน อมร รักษาสิทธิ์, และ ชัยศศิภา กรรณสูต (บรรณาธิการ) ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๔), หน้า ๖๐๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๐.

ตามทฤษฎี^๘

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีฐานะแตกต่างไปจากกษัตริย์ก่อน ๆ เป็นอันมาก ในแง่การบริหาร ทรงมีอำนาจแบบกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะในสมัยนั้น มีการปฏิรูปทางการบริหารและการปกครองครั้งใหญ่ เช่น มีการก่อตั้งกระทรวงทบวงกรม แบบ "จตุสดมภ์" ทรงสร้างระบบการบริหารแบบรวมอำนาจ ที่เป็นความพยายามมาตั้งแต่สมัยของ พระบรมไตรโลกนาถได้สำเร็จ แต่ในแง่ของการ เป็นนักปกครอง ทรงมีบุคลิกภาพแบบ Paternal King ทรงย่ำว่า "...ขอให้เชื่ออยู่ในใจเสมอสืบไป ในเบื้องหน้าคง เห็นที่ คิดเห็นในครั้งนั้นว่า เราคงจะเป็นเหมือนบิดาของเจ้าเสมอตลอดไป ขอมั่นก็กลัวในเวลา มีความสุข และจะคอยปลอบปลอบอันตราายในเวลามีโศก..."^{๑๐}

อย่างไรก็ตาม การจะวิเคราะห์ให้ลึกลงไปว่า การปกครองระบอบ "บิดาปกครอง บุตร" นี้ เป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ จะเห็นได้ว่า อำนาจ ของพระมหากษัตริย์ไม่ว่าจะมีอยู่ในรูปของ "สมมุติเทพราช" หรือ "บิดา" ก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า ผู้อยู่ใต้ปกครอง (แม้จะยินยอมอยู่ใต้ปกครอง) จะมีสิทธิคัดค้าน ผู้ปกครองได้ อำนาจอันล้นพ้นของกษัตริย์ ซึ่งมีอยู่เหนือกฎหมายทั้งปวงนั้น แม้จะถูกจำกัดโดย สัทธิธรรมนิยมประเพณีบางอย่าง เช่น ทศพิธราชธรรม ดังที่ ศาสตราจารย์ ริกส์ อ้างว่า "...พระมหากษัตริย์มีอำนาจมาก (Powerful) ในทางป้อนเข้า (Input แต่ถูกจำกัดบางอย่างในทางป้อนออก (Output) นั่น" การจำกัดอำนาจโดยวิธีนี้

^๘ A.B. Griswold, King Mongkut of Siam (New York : Asia Society, 1961), p. 8.

^{๑๐} พระราชดำรัสใน ร.๕ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๓ - ๒๔๕๓ (พระนคร : โรงพิมพ์ โสภณพิพัฒน์และพานิช, ๒๔๕๕), หน้า ๒๓๗.

^{๑๑} Fred W. Riggs, The Ecology of Public Administration (New Delhi : The Indian Institute of Public Administration, 1961), pp. 75-76.

มิได้เกิดจากความรูสึกของผู้ที่อยู่ใตปกครอง ทว่าผู้ปกครองควรมีอำนาจจำกัด พระมหากษัตริย์ยังทรงมีพระราชอำนาจแต่งตั้งข้าราชการและให้อำนาจแก่ข้าราชการ เหล่านี้ มีเห็นอยู่ผู้ใตปกครองทั่วไป ในทางกฎหมายทรงเป็น "เจ้านาย" ทรงมีพระราชอำนาจในการวินิจฉัย สั่งการ ปัญหาทุกอย่างของประเทศอย่างเต็มที่ ระบบการปกครองแบบบิคาทียมุคร จึงได้ลักษณะของ "ระบบสั่งการ" มากกว่า และหากจะมีการมีส่วนร่วมของผู้ที่อยู่ใตปกครอง (Popular Participation) ในระบบนี้ ก็เหมือน การมีส่วนร่วมในระบบ เดคการแบบหนึ่ง เท่านั้น

ทั้งนี้จึง เห็นได้ว่า การปกครองระบบกษัตริย์แต่โบราณจึงไม่ได้สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ เห็นรากฐานรองรับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย การปกครองของไทย โดยเฉพาะสมัยกรุงศรีอยุธยาอันยาวนานนั้นทำให้ ระบบอำนาจนิยมฝังรากลงลึกมากในประเทศไทย

นับแต่สิ้นรัชกาลพมหารามคำแหง จนต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงปกครองบ้านเมือง โดยถือพระราชอำนาจสำคัญพระองค์เป็นสำคัญ มิได้ทรงวางรากฐานอันใดที่จะนำไปสู่การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เลย เว้นไว้เสียแต่ในชั้นพิธีกรรมทางศาสนาของพระมหากษัตริย์บางพระองค์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา^{๑๒}

แม้ว่าพระเจ้าบรมโกศพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระราชทานเสรีภาพบางอย่างให้แก่ประชาชนของพระองค์ ซึ่งถือว่าการวางรากฐานระบอบประชาธิปไตย อันเป็นสิ่งที่น่าสนใจ^{๑๓} แต่การพระราชทานเช่นนี้ คนไทยก็ถือว่าเป็นเพียงพระมหากรุณาธิคุณมากกว่า

^{๑๒} สิริรัตน นิละคุปต์, ประชาธิปไตยในประเทศไทย, วิทยานันท์พจนานันท์ปริยญาโณ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๗ หน้า

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

ซึ่งเขาทำนองที่ว่า "ปกติ วิบ ราชาน โป้ ฤๅษณูคา สพพทา" อันแปลว่า "...ของพระมหากษัตริย์ทั้งหลายจึงปกครองประชาราษฎร์ให้เหมือนกับบุตรฉันนั้น..."^{๑๕} ซึ่งความรู้สึกของลัทธิในขณะนี้ ตรงกับพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า "...ทุกวันนี้ ราษฎรยอมเชื่อต่อพระเจ้าแผ่นดินว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ศิริม และเป็นผู้รักใคร่ใคร่จะต่างว่าราษฎรใหญ่ เป็นสูงยิ่งกว่าผู้อื่นทั้งสี่ตัวหน้ากันเป็นความจริง..."^{๑๖} การที่ทรงตั้ง "Council of State" ก็ยังไม่ไกลแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแต่อย่างใด สมาชิกของสภานี้ยังประกอบด้วยพระราชวงศ์ กลุ่มข้าราชการทั้งหมด และ "...ถ้าหากที่ปรึกษาผู้ใดไม่เป็นที่พอใจ ของที่ปรึกษาหมู่เดียวกัน... ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควร ก็ศึกษาออกจากราชการไป..."^{๑๗}

ผลจากการปกครองระบอบกษัตริย์ของไทยในอดีต จึงมีลักษณะส่งเสริมวัฒนธรรมแบบอำมาตย์มากกว่า วัฒนธรรมแบบจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ผู้เขียนไม่เชื่อว่าหากพระมหากษัตริย์จะทรงประพฤติดีตกดพิชิตาธรรม แล้วราษฎรจะมีสิทธิล้มพระราชาอำนาจ และตั้งกษัตริย์พระองค์ใหม่ขึ้นปกครองต่อไปได้ราษฎรผู้ใดปกครองไม่ดีกว่า ตนจะมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจปกครองใต้อย่างไร และเป็นที่เห็นได้ชัดว่า อำนาจอยู่ในมือคน ๆ เดียว จึงได้มีความคิดที่จะปฏิวัติในสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ร.ศ. ๑๓๐^{๑๗}

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๑๖} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัสในการทรงแสดงพระบรมราชาธิบายแก่ใ้การปกครองแผ่นดิน หน้า ๒๐ - ๒๐.

^{๑๗} พระราชบัญญัติ เคาเน็ลออฟ สเทท ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑ เดือน ๕ ปีจอ พ.ศ. ๑๒๗๒.

^{๑๘} เหวียตู่ ศรีจันทร์, ปฏิวัติครั้งแรกของไทย ร.ศ. ๑๓๐ (พระนคร : โรงพิมพ์กิมหลิว) หน้า ๑๑๒๒.

๑๑.๒ การยอมรับอำนาจของข้าราชการ

การปกครองโดยระบอบข้าราชการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ในรัฐประธา
 นั้น ตามกระบวนการที่แท้จริง มีเนื้อหาไม่แตกต่างกับการปกครองโดยระบอบกษัตริย์ซึ่งที่กล่าว
 มาข้างต้นมากนัก อำนาจยังอยู่ที่คน ๆ เดียว โดยมีคนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการ เป็นผู้
 ส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ยังคงยอมรับอำนาจของข้าราชการ และเชื่อว่า
 ข้าราชการเป็นส่วนหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ซึ่ง เป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ว่า "ราชการ"
 แปลว่า การของพระราชา คือ กฐันเป็นหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดิน ที่จะต้อง เป็นพระราชา--
 ฐระ ปกครองไพร่ฟ้า ชาวแผ่นดิน และพระราชอาณาจักร ผู้เป็นข้าราชการก็คือ ผู้ที่
 พระเจ้าแผ่นดินได้เลือกสรรยกย่องให้เป็นผู้ช่วยทำราชการ แม้ในปัจจุบันข้าราชการก็ยัง
 คงเป็นข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงกับกล่าวได้ว่า ทรงมีพระบรม
 ราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ "เป็นคน ผลกระทบจากความเชื่อเช่นนี้
 คือทำให้การปกครอง หรือการ เล่นการเมือง โดยกลุ่มข้าราชการ โดยเฉพาะกลุ่มทหาร
 จึงราบรื่น เพราะคนทั่วไปยังคงเชื่อว่า "...การเมืองเป็นเรื่องราวของกษัตริย์และ
 ข้าราชการ เมื่อมีผู้มีอำนาจใ้กันอำนาจซึ่งกันและกัน คนไทยก็ถือว่าเป็น เรื่องของข้าราชการ
 และทหาร..." ในปัจจุบันจึงมีความเคยชิน ความระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยังนิยม
 เจ้านาย เคารพยำเกรงอภิสิทธิ์ชน คนไทยส่วนใหญ่ไม่เคยมีการคำนึงว่า รากฐานของรัฐประธา
 นั้นอยู่ที่ว่า รัฐประธา เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนหรือของตนเอง รัฐประธา
 กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนต้อง เชื่อฟัง เทอศคุณ และยอมรับอำนาจของรัฐประธา

^๕ คำร่างราชานุญาต, สมเด็จพระบรมราชา "คำแนะนำข้าราชการหัว เมือง"
 ใน อมร รัชศาสตร์ ,คร. , การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (พระนคร, ๒๕๐๔)
^๖ เกษชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, "การพัฒนาทางการเมืองของไทย," ใน อมร รัชศาสตร์
 คร., และ จัตุตยา วรรณเสถ (บรรณาธิการ) เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๒.
^๗ Lucian W. Pye, Southeast Asia's Political System, (Englewood
 Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1967) p. 34.

ชนธรรมนิยมประเพณีหลายอย่างสอนให้คนประพฤติปฏิบัติในแนวระเนนนี้ ทำให้ขาดการแสดง
 ความคิดเห็นของประชาชน ในปัญหาทางการเมืองของประเทศ เพื่อให้ผู้บริหารของประเทศ
 รับรู้และนำไปปฏิบัติ ถ้าจะเรียกเรื่องอะไรจากรัฐบาล ก็มักจะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวทาง
 ครอบครั้ว หรือ มิตรสหายมากกว่าทางสถาบันของรัฐบาล สังคมไทยจึง เป็นสังคมเจ้านาย
 (Frostrage Society) ดังที่มีคำพังเพยที่ว่า "ขอให้เป็นใหญ่เป็นโต" "ชายฉาบเอา
 หนำชก" จงกรมความโอ้อำ ยศศักดิ์ การติดเครื่องแบบ วัฒนธรรมของไทยจึง เป็นวัฒนธรรม
 แบบ เผ่าพันธุ์และ เกียรติญาติ ซึ่งไม่เป็นฐานของ โครงสร้างทางการเมืองที่มีประโยชน์

ลักษณะของวัฒนธรรมหรือนิสัยสังคม หรือประเพณี ดังกล่าวในสังคมไทย
 สอดคล้องกับ โครงสร้างแบบสายการบังคับบัญชาของกองทัพอย่างสมบูรณ์ กลุ่มทหารผู้เคย เป็น
 วีรบุรุษ มีเกียรติยศเป็นข้าราชการ ทั้งในยามสงบและยามศึก จึงสามารถมีบทบาทของผู้นำ
 อย่างยาวนานในบรรดาภาคทางการเมืองของไทย ประกอบกับความสามารถในการรวมตัว
 ของระบบข้าราชการทำให้เกิดประเพณีเล่นการเมือง โขยข้าราชการ ไม่ไรเล่นโยยกลุ่ม
 ผลประโยชน์ต่าง ๆ การต่อรองผลประโยชน์จึงอยู่ในกลุ่มข้าราชการ เท่านั้น ระบบราชการ
 จึง เป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดของไทย หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า
 ข้าราชการคือ กลุ่มบุคคลซึ่งจะทำให้ไทย เป็นอะไร และรับมีผลประโยชน์นอกของได้ยด้วย
 ซึ่งในขณะ เดียวกัน การ เมืองโยยข้าราชการ ก็มีหน้าที่ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง โยย
 ประชาชนเลย

๓.๒ คำสอนของศาสนาพุทธที่คนไทยไม่เข้าใจ อย่างแท้จริง มีอิทธิพลต่อการดำเนิน
 ชีวิตของคนไทย เป็นอย่างมาก ศาสนาถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพราะ เป็นแบบแผน
 ของความประพฤติของมนุษย์ ศาสนาจึง เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบบต่อพฤติกรรมทางการเมือง
 อย่างแน่นอน เช่น การที่ศาสนาพุทธ ย้ำถึงความสำคัญของ เอกชน (Individualism)
 จะคิดหรือช่วยเหลือตนเอง เขาทำนองบานิใครใครอยู่ อยู่ใครใครนอน ลุงจะไม่ไร^{๒๑} ทำให้

^{๒๑} ประเสริฐ แยมกลิ่นรุ่ง, ลักษณะประจำชาติไทย, คำบรรยาย, คณะรัฐศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๕. (พิมพ์โร เนียว).

คนไทยรู้สึกว่าคุณเองไม่ควรเอาตัวเองเข้าไปผูกพันกับเรื่องของคนอื่น ผลสะท้อนในทางการเมืองก็คือ คนไทยไม่กระตือรือร้นที่จะมีปฏิริยา ต่อการใช้อำนาจในการปฏิบัติแทบทุกครั้ง จึงไม่มีการแสดงออก เพื่อรักษาผลประโยชน์ของเราและไม่เกิดการรวมกลุ่มของคนไทยที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Interest Aggregation) เพราะศาสนาพุทธนั้นไม่แค่เพียงเป็นศาสนา (Religion) หรือคำสอนเท่านั้น แต่ยังเป็นวิถีชีวิตของคนไทยอีกด้วย และตามสถิติแล้วคนไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ สังคมไทยจึงเป็นสังคมพุทธ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาทางแห่งวัฒนธรรมไทย ในทางการเมือง ศาสนาเป็นสถาบันเดียวที่สามารถกักขังอำนาจอยู่เป็นใหญ่ในแผ่นดินไว้ได้ และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยผ่านวัดซึ่งเป็นสโมสร โรงเรียน โรงหนัง ที่อยู่อาศัย โรงพยาบาล ศาล ฯลฯ พุทธศาสนาทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง สามารถสร้างความเข้าใจกันได้ เพราะแม่แต่พระมหากษัตริย์ องค์พระประมุขของชาติก็ทรงเป็น "องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก" ตามรัฐธรรมนูญ กษัตริย์จึงเปรียบเสมือนผู้พิทักษ์ศาสนา เป็นแรงผลักดันประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ถูกปกครองยอมเชื่อฟังผู้ปกครอง เพราะความนับถือในศาสนาเดียวกัน

เนื้อหาของคำสอนจากศาสนาพุทธ มีลักษณะ เป็นคติการที่ควรประพฤติมากกว่าการกำหนดว่าคนจะต้องทำตามเสมอไป ดังนั้นแม้คำสอนตามแนวพุทธศาสนาจะมีผลกระทบในการสร้างแบบความประพฤติของคนไทยอยู่มากก็ตาม แต่คำสอนในส่วนที่ใส่เข้าไป (Input) ก็ยังต่างกับคำสอนในส่วนที่ออกมา (Output) อยู่มาก ซึ่งส่วนที่ออกมานี้เอง ที่เป็นแบบความประพฤติของคนไทยที่มีผลต่อระบบการเมือง

หัวใจพระพุทธศาสนา คือ พระกาลาของพระอัสสชิที่ว่า "...เอ ชนฺดา เหตุูปุภาว เทสํ เหตุุ ตถาคโต, เคสฺสุจ โย นีโร โช จ เอวฺวาที มหาสมโณ..." แปลใจว่า สิ่งทั้งปวงนั้นมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งขึ้นมา มันดับไม่ได้จนกว่าจะดับ เหตุเสียก่อน

^{๒๒} พุทธศาสนิกวิทยา, (นามแฝง) หลักพระพุทธศาสนาและธรรมบรรยายพิเศษ (พระนคร : โรงพิมพ์พุทธสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๑๓.

แต่ถ้าวะถือตามที่กันทั่ว ๆ ไปไค้ไนไค้สัง โดยเนาะเพราะตอนเฒ่าคนเฒ่าชุกกันอีกปาก กก็อเวียง พระไครลัคนะ ซึ่งกล่าวไค้ไค้เป็นหลักสำคัญ หรือคิ่วพุทธศาสาอีกแวงหนึ่งควบ เหมือนกัน ไครลัคนะเฒ่าเป็นหัวข้อสั้น ๆ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมายถึงการ ประกาศออกไค้ว่า "สิ่งหังปวงหังหังปัจจับปรุงแต่งนั้น ไม่เที่ยง สิ่งหังปวงหังหังปัจจับปรุงแต่ง เป็นทุกข" สิ่งหังปวงหังหังปัจจับปรุงแต่งและปัจจับไม่ปรุงแต่งนั้นเป็นอนัตตา"

ที่ว่าสิ่งหังปวง เป็นทุกขเฒ่า หมายถึงขอไค้ว่าสิ่งหังปวงมีลักษณะเป็น ความทุกข์ทรมาณอยู่ในตัวมันเอง มีลักษณะที่ถูกล้วนมาเกลี่ยคนำยัง นำเขื่อนหมาย นาระฮา อยู่ในตัวมันเองทั้งนั้น และไค้ว่าสิ่งหังปวง เป็น อนัตตานั้นหมายถึงการบอกให้รูวาวรรคาสังหังปวง ไม่มีอะไรที่เรว การจะเอาไปยึดถือเอาคัยจิตใจที่ยึดมั่นเป็นกัคน หรือเป็นของตน ไค้เลย ถ้าไปยึดถือเขากัคองเป็นความทุกข ... นี้คือการบอกให้เรว รูวาสังหังปวง คืออะไร เป็นอะไร..."

เมื่อพระพุทธรองคัสนธิให้เรวาคองรูวาวะไรเป็นอะไรแล้ว ก็ทรงสอนต่อไค้ว่า เรวาคองปฏิบัติ อยางไร สิ่งหังพระองคัสนธิให้ปฏิบัตินั้น กัด การไม่ทำความชั่วหังปวง การทำความคิให้เต็ม ที่ ไค้ครบถ้วน และการทำจิตใ้บริสุทธิ์ สะอาด ปราศจากกความแเร้วแอมอง โภยประการหังปวง

เว้นจากการทำชั่วหังปวง หมายถึง เว้นจากการละโมภ โสภ ลากคัยอำนาจของกิเลส ทำความคิตามหังหังหังคิสมมติคกลงกัไค้ว่า เป็นความคิ...การทำจิตใ้บริสุทธิ์ สะอาด หมายถึงความว่า ทำจิตใ้

^{๒๓} เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า ๑๖.
^{๒๔} เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า ๑๗.
^{๒๕} เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า ๑๘

เป็นอิสระเหนือสิ่งทั้งปวง... แต่การที่ถูกพันตัวอยู่ภายใต้ลของ
 ความรัก หรือที่เรียกว่าตัวความดีก็ตาม นั้น ยังไม่ใช่พ้นจากความทุกข์
 โทษสิ้นเชิง ยังไม่เป็นความรู้ที่ถูกตอ้งถึงที่สุด แต่การถอนตัวออกจาก
 มาจากสิ่งทั้งปวง โทษสิ้นเชิง มีจิตเป็นอิสระเหนือสิ่งทั้งปวงดังนี้
 จึงจะไม่มีกรรมทุกขเลย นี่แหละคือการที่จิตมีความรู้ หรือประกอบ
 ไปกับความรู้อันถูกตอ้งถึงที่สุดว่าจะไร เป็นอะไร จนสามารถที่จะ
 ทำจิตนั้น ให้ปราศจากความทุกข์ใดจริง ๆ ถ้าถึงที่สุดก็เรียกว่า
 พอรหันต์ ^{๒๖}

คำสอนของพระพุทธองค์มีอยู่ต่อไปว่า คนเราที่ไม่อาจพ้นจากความทุกข์ได้นั้น เนื่องจากคนเรา
 ทำให้ตัวเองอยู่ใน "วัฏสงสาร" คือ การเวียนวนของ ๓ สิ่ง ได้แก่ คือ ของความอยาก
 ของการกระทำตามความอยาก และของการได้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งมาจากการกระทำนั้น
 แล้ว ตราบใดที่คนยังมีความอยากอยู่ ไม่มีที่สิ้นสุด ย่อมไม่มีทางพ้นทุกข์ได้

ความอยาก ๓ อย่างนั้นอย่างแรกเรียกว่า ความตัณหา อยากในสิ่ง
 ที่ตนรักใคร่พอใจ ความอยากอย่างที่สอง เรียกว่า ภวตัณหา คือความ
 อยากรูปเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามที่ตนอยากจะเป็น ความอยากอย่างที่สอง
 เรียกว่า วิภวตัณหา คือ ความอยากไม่ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ^{๒๗}

ดังนั้น จึงสรุปไปคำข้อใหญ่ใจความของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔ คือ
 ทุกข์มีทั่วไป เหตุแห่งทุกข์ คือความโลภ วิธีแก้ไม่โลภคือขจัดเสิบซึ่งความโลภ
 วิธีการที่จะขจัดความโลภ คือ มรรค ๘ ซึ่งได้แก่

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

๑. แสงหาวิชาที่ถูกทอด
๒. มีเจตนาที่ถูกทอด
๓. พุทธิในทางที่ถูก
๔. ประพฤติในทางที่ถูก
๕. ทักษิณีในทางที่ถูก
๖. ใฝ่मानะหรือรชชามในทางที่ถูก
๗. ถิกลในทางที่ถูก
๘. ใฝ่สมาธิในทางที่ถูก

จะเห็นได้ว่า คำสอนของพระพุทธองค์มีลักษณะที่ลึกซึ้ง เพราะเป็นการสอนให้คน
แสวงหาเหตุและผล เช่น สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น หรือการทำให้จิตว่าง (สูญญตา)
เป็นต้น ซึ่งยากแก่การเข้าใจดังนี้

คนเราทุกวันนี้ จึงไม่เข้าใจธรรมะ หรือเข้าใจในสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมะ
ยกทั่วไปที่ไม่ได้ศึกษาธรรมะย่อมจะหมดความสนใจ เห็นว่าธรรมะ
นี้เอง เป็นสิ่งไร้ประโยชน์ เป็นสิ่งที่ไม่มีสาระ ผู้มีชีวิตอย่างธรรมดา
อย่างทางโลก ผู้การพามาหากินตามปกติไม่ได้ เช่น ถ้าโยชิต
แจกเรื่องกลางว่า เป็นเหตุให้เจริญร่ำรวยกันมากขึ้นมาก..."

คนไทยทุกวันนี้ จึงรู้จักและพูดทำสมาธิในระดัพิธีกรรม (ritual) ถัดการไหว้
พระสาวกมแต่ ทำบุญ ทอดกฐิน ฯลฯ มากกว่าความสนใจในระดัจริยธรรม เช่น
หลักกรรมที่ กรรมชั่ว และปิ้งเฉพาะในระดัปริชชา เช่น อธิบสิจจ ๘ มรรค ๘ ปฏิบัติกัน
ไม่ได้เลย โดยเฉพาะชาวตะวันตก ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ เน้นแต่เรื่อง กรรม

^๒ อักกุทธิ ปรานี, เราควรเข้าใจธรรมะอย่างไร (พระนคร : กุรุสภา
๒๕๑๗), หน้า ๗.

หรือชาติหนึ่ง เช่น เติบโตอย่างแน่นแฟ้นในชาติปัจจุบันของคนก่อนของการกระทำของตน
ที่ทำไว้แต่ชาติก่อน ความสบายในชีวิตทั้งชาติหนึ่ง ทั้งปัจจุบัน และอนาคต นั้นหมายถึง
ชีวิตที่มี ตรีสุข มีอยู่อย่าง ความสำเร็จ ไม่ไขว่ไขว่ไขว่ หนาทาสะสวย และนั่งกินนอนกิน
เช่นนี้ เวลาทำบุญตามทางก็หวังผลดังกล่าวนี้ด้วยกันทั้งนั้น

อาจกล่าวได้ว่า การที่ประเทศไทยไม่ได้พัฒนาก้าวหน้าไป ไม่ใช่เพราะพุทธศาสนา
สอนไปในทางลบ (Negative) ไม่สอนให้เริ่ม ไม่กระตือรือร้น มักสอน สันโท
แต่พฤติกรรมแบบนี้ เกิดจากความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในเนื้อหาของธรรมะมากกว่า
ไม่ใช่เนื้อหาของธรรมะ เป็นไปในทางลบในตัวของมันเอง เพราะถ้าคนไทยเข้าใจในเนื้อหาของ
ของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องแล้ว แบบของความประพฤติจะกลับ เช่น ในสังคม
ประชาธิปไตย ผู้เข้าที่ใ้รับการยกย่องสรร เสริญจากประชาชนทุกคน เป็นผู้ที่มีคุณสันโท
ในความเป็้สุข และมีอิทธิบาทในการปฏิบัติงานและหน้าที่ของตนทั้งสิ้น ซึ่งนั้นก็หมายถึงการ
ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ว่าด้วยความสันโท และ อิทธิบาท ๔ คือ จันทะ วิริยะ จิตตะ และ
วิมังสา อย่างถูกต้อง

นอกจากคนไทยทุกวันนี้จะรู้จักและ เข้าใจพระพุทธศาสนาในระดับพิธีกรรมเท่านั้นแล้ว
ก็ยังมีข้อสังเกตอีกว่า พิธีกรรมที่ใ้รับการปฏิบัติกันนี้ มีพิธีกรรมตามลัทธิอื่น ๆ เข้ามาเจือ
ปนอยู่ด้วย เช่น ที่เรื่อบกว่าไสยศาสตร์ กว่ยเหตุที่ไสยศาสตร์ เข้าใจง่ายกว่าพุทธศาสนา
เพราะไสยศาสตร์ไม่ต้องใช้ปัญญา แต่เป็นเรื่องของความเชื่อ เป็นเรื่องดีเข้าถึงได้ง่าย

^{๒๕} วิไลเบบ เกลาสเนอร์, "พุทธศาสนาคามแบบชาวบ้านในภาคอีสาน"
สังคมนาสาครปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๔ (สิงหาคม ๒๕๐๙) หน้า ๑๖๓.

^{๒๖} พระมหาประยุต ญุตโต คุปฺปา ฐานะและภาระกิจของพระสงฆ์ในสังคม
ปัจจุบัน" สังคมนาสาครปริทัศน์ ฉบับพิเศษ ๔ (สิงหาคม ๒๕๐๙) หน้า ๔๑.

และโดยเหตุที่ ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา มีวิถีชีวิตที่ต้องต่อสู้กับธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา จึงเชื่อว่าไสยศาสตร์นั้นช่วยเปิดช่องทางและภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ พิธีสงฆ์จึงมีพิธีกรรมต่างไสยศาสตร์ เขาไปแทรกอยู่ด้วย เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาก็ไสยศาสตร์ แม้ทางกับเบ็ดเตล็ดก็ตาม ก็ไม่ใช่ว่าขัดแย้งกันในความรู้สึกของคนสามัญทั่วไป แต่พิธีกรรมที่มีการบูชา ขว้างสรวย ถอดถอน สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธการกระทำเช่นนั้น โดยสิ้นเชิง แม้แต่เวทคาถาที่ยึดถือกันว่าเป็นฐานกาลสิ่งต่าง ๆ เป็นเจ้ารองรองท้าวในท้องฟ้า มีอิทธิพลยังมีมนุษย์ ก็เป็นสิ่งที่ถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิง เช่น พิธีขอขมา การทำขวัญนาค เป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะมีในครั้งพุทธกาล ทำให้การขอขนามีความหมายใหม่ เช่น กลายเป็นเรื่องสำหรับเรื่องเด็กแรกเกิดเด็กหนุ่ม ๆ ที่เขาจะหาว่าเป็นคนขี้ขลาดมากกว่าจะขว้างเพื่ออะไรผู้บูชาแสวงหากความเข้มแข็ง พุทธศาสนาแท้ จึงไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอก เช่น เวทคาถา ทวงดาว แต่เกี่ยวข้องกับกาย วาจา และใจ คือการกำจัด "อวิชชา" ให้หมดสิ้นไป จนเกิดความรู้สว่างไสวที่เรียกว่า "วิชชา" ขึ้นมา สามารถที่จะทำอะไรให้ถูกต้องด้วยตนเองให้พ้นจากวัฏสงสาร

การเข้าถึงปากแห่งเนอเทอของพุทธศาสนา และให้คนหันไปรับเอาสิ่งที่ไม่ใช่เนอเทอของพุทธศาสนา มาเป็นวิถีชีวิตดังกล่าวข้างต้น จึงมีผลสร้างพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยที่เต็มไปด้วยอคติดังนี้

๑. ความเชื่อในระดับพิธีกรรม สถานะของตนในชาติมีผลมาจากการสร้างสมญาเทศาติกถน เป็นเรื่องของวาสนาที่ใครจะมีสถานะภาพ และบทบาทในสังคมอย่างไร ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ไม่ได้เกิดจากใครอื่น แต่เป็นเพราะตนทำบุญน้อย หรือทำบาปมากมาแต่ชาติก่อน ทำให้คนไทยส่วนมากรักสงบ ไม่แสดงปฏิกิริยาอย่างเปิดเผย เมื่อใครจะทำอะไร โดยเฉพาเมื่อยังไม่เข้าใจว่าการกระทำของคนอื่น ๆ นั้น มีผลกระทบ

^{๓๑} พุทธศาสนิกศู. (นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๔.

มาถึงการดำเนินชีวิตของตนเอง เช่น การปฏิบัติ รัฐประหาร ยึดอำนาจแต่ละครั้ง ไม่เคยปรากฏว่าคนไทยรวมกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อต่อต้านกลุ่มชนที่ใช้อำนาจปฏิบัติ และอันที่จริงกลุ่มชนที่เป็นตัวนำในการแสดงออกเช่นนั้น ก็คือกลุ่มทหารนั้นก็ไม่ว่าจะไม่มีค้ำคอพุทธศาสนาในระดับพิธีกรรม เรียงแถวรวมตัวกันใด เพราะปัจจัยข้างอื่น เช่น วินัยทหารมากกว่า ไกรจะทำอะไรจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัว "ทำก็ได้ ทำชั่วได้ชั่ว" การที่คนไทยจะรวมกันก็เพื่อความไม่สงบ จราจล วุ่นวาย จึงเป็นสิ่งที่พหุวิสัย การปฏิบัติ รัฐประหาร ในแต่ละครั้งจึงเป็นไปด้วยความรีบร้อน และปราศจากการมองเลือก

การที่คนไทยรักสงบ ไกรจะทำอะไรก็ได้ เจ้าท่านเอง ไกรไกรภากา ในสมัยกรุงสุโขทัย ทำให้กลุ่มทหารใช้อำนาจไม่ต้องประสบปัญหาจากการต่อต้านในการใช้นโยบายหรือการบังคับใช้ กฎ ระเบียบ คำสั่ง (Rule Application) ต่าง ๆ เพราะคนไทยเชื่อว่าการที่เขาใช้อำนาจนั้น เพราะเขามีวาสนา มีบุญบารมี เป็นผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจอย่างถูกต้อง ผู้อยู่ใต้อำนาจต้องยอมรับสถานะของตนเองว่าไม่มีสิทธิ์ที่เขาไปโต้แย้ง

๒. การเชื่อโชคลาง (Superstition) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับหลักเหตุผล (Rationalism) เป็นแรงผลักดันให้เกิดทัศนคติหลักตัวคนมากกว่าหลักการ (Particularism มากกว่า Universalism) ทำให้คนไทยคิดว่าการจะช่วยให้ตัวเองสูงส่ง มีอำนาจราชศักดิ์ก็ต่าง ๆ ใดนั้น ถ้าไม่เชื่อเพราะมีวาสนาเป็นของตัวเองแล้ว ก็ต้องอาศัยวาสนาของคนอื่น บุคคลที่มีอำนาจจึงแวะลอมไปคอยบริวารที่เขามาพึ่งบารมี ไม่ใช่เข้ามาผูกพันกับหลักของเหตุผล คือ การเข้ามาคอยความสามารถของเขาเอง หัวหน้าคณะปฏิวัติทุกคนจึงไปคอยบริวารประเภทนี้หลัก "Particularism" จำนวนมาก ส่วนคนที่ไม่ได้เป็นบริวาร ก็ไม่ได้โตแย้ง เพราะมีความเชื่อว่า ไม่กอบปฏิกริยาใด ๆ จะมีประโยชน์กว่า ก็อรักสงบ หัวหน้าคณะปฏิวัติจะทำดีทำชั่วอย่างไร ผลก็เกิดขึ้นแก่ตัวของเขาเอง

๓.๓ การ เขามีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาในข้อ ๓.๑ และ ๓.๒ ของบทที่ ๓ นี้ ก็พอจะหาระบบการปกครองในอริยคติ และคำสอนของพุทธศาสนา เป็นปัจจัยคงที่ (Constant) ที่สร้างนิสัย

แผนผังทางการเมืองของคนไทย ทำให้คนไทยไม่สนใจที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และขาดการ ระเบียบทางการเมือง (Political Socialization) ในสาระสำคัญ คนไทยไม่ใ้ใครสอนให้เขาซึ่งอำนาจอธิปไตยและอำนาจในการตั้งและปลดผู้ปกครอง จึงไม่กระตือรือร้นเมื่อเกิดการแย่งชิงอำนาจนี้ เนื่องจากกระบวนการเมืองไทย มีลักษณะของการแย่งชิงอำนาจกันที่ทรมานกำลังอาชุนมากกว่าการใช้วิธีการ เลือกตั้งหรือวิธีปฏิบัติอื่น ๆ ถึงแม้ปรากฏในประเทศที่พัฒนาแล้ว

คนไทยไม่เคยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รัฐประหาร ครั้งใด ๆ ทั้งสิ้น การกระทำเพื่อแย่งชิงอำนาจในลักษณะดังกล่าว เกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มข้าราชการ โภยเฉพาะกลุ่มทหาร เท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับประเทศที่สามารถ ธิปไตยประชาธิปไตยระบบรัฐสภาได้ เบื้องหลังความสำเร็จของระบบนี้ เองมาจากการที่ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการ ระเบียบเปลี่ยนแปลงบุคคลผู้ใช้อำนาจหรือผู้ปกครองด้วย

การปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งถือกันว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการเมืองครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งนั้น เมื่อวิเคราะห์สาเหตุของการ เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่า ไม่ใช่เกิดจากการ ระเบียบของคนไทยส่วนใหญ่เลย และกระทำในขณะที่คนไทยยังมีแผนผังทางการเมืองอีกด้วย โภยจะเห็นว่า คณะราษฎร ผู้เป็นกลุ่มนำในการปฏิวัติต้องพยายามปลุกปลิ่นและสร้างภาพให้คนเชื่อตาม เพื่อจะโคจร่วมมือด้วย ตัวอย่างที่แก่การพิมพ์ใบปลิวออกโฆษณาชวนเชื่อ ดังนี้ คือ

ประกาศคณะราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อคณะราษฎรได้ครองราชสมบัติสืบจากพระเจ้าเชษฐาธิราช ในบัดนี้ตน ราษฎรบางคนก็หวังว่า คณะราษฎรใหม่บ้างจะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่การนั้นหาได้เป็นไปตามที่คิดหวังไม่ คณะราษฎรจงทรงอำนาจเหนือกฎหมายตามเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอดหลอไร้คุณความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ไม่ทรงฟังเสียง

ราชรัฐ ปล่อยให้ทหารราชการใจอำนาจหน้าที่ในทางลุ่มจริต มีการกิน
 สิ้นเงินในการก่อสร้างมีตงงโงโงในทางราชการ หากทำไรในการเก็บ
 ราคาเงิน ปล่อยให้เงินของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้นไป ปล่อยให้พิพิเศษมาก
 การราชรัฐ กอคือมเนมราชรัฐ ปกครองโดยจากหลักวิชา ปล่อยให้
 บ้านเมือง เป็นไปตามยถากรรม ถึงที่จะเห็นได้จากความตกต่ำในทาง
 เศรษฐกิจ และความผิดเคื่องในการท่ามาหากิน ซึ่งพวกราชรัฐไรรัฐกัน
 อยู่ทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เห็นอกพูนหมายมิสามารถแก้ไขให้
 ขึ้นได้ การที่แก้ไขไม่ได้ ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์ไม่มีไปปกครอง
 ประเทศเพื่อราชรัฐตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์
 ไรรัฐ ปล่อยให้ราชรัฐ เป็นทาส (ซึ่งเรียกว่า ไพรบาง ซาบบาง) เป็นสัตว์
 เตรีจตาม ไม่นึกว่าเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้น แทนที่จะช่วยราชรัฐ กลับ
 พากันทำนายหลังราชรัฐ จะเห็นได้จากภาพที่อากาศที่ขมขื่นเอามาจาก
 ราชรัฐนั้น กษัตริย์ไรรัฐก็ทำใจไว้ไรส่วนตัวบ้าง เป็นจำนวนหลายล้าน
 ส่วนราชรัฐก็ กว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อย แลเสียคตากระเกิน ถึงคราว
 เสียเงินราชการหรือภาษีใด ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ทรมานหรือไต่ถาม
 โยธา แลพวกเจ้ากับนอนกนกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะ
 ไรเงินเขามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์
 เยอรมัน ซึ่งจนราคินนั้นก็ได้โดนราชบัลลังก์เสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ ไรไปปกครองอย่างหลอกลวง ไม่ซื่อตรงต่อ
 ราชรัฐ มิเป็นศนา หลอกลวงจะบำรุงการท่ามาหากินอย่าง ไนเนอว่างมี
 แกลร์นัคตย ๆ ไปก็เหลว หากทำจริงไม่ มีหน้าซำคตาคำหั้น
 ประมาทราชรัฐ มิมีผู้ดูแลรักษาอากาศให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราชรัฐจะ
 มีเสียงทางการ เมืองไม่ได้ เพราะราชรัฐยังไร คำชุกของพวก
 รัฐบาลเข็นนี้ไรไม่ได้ การราชรัฐไรเจ้าก็ไร เพราะเป็นคนชาติ
 เดียวกัน ที่ราชรัฐไรไม่เจ้ถึงเจ้านั้นไรได้เพราะไร เป็นเพราะ

ชาคณาภิเษมาที่พวกเจ้าปกติไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่า
เมื่อราษฎรได้มีการศึกษาก็จะรู้ความชั่วร้ายที่ทำได้ และคงจะไม่ยอม
ไว้ทำบาปนหลังคน

ราษฎรทั้งหลาย ราษฎรพึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของ
ราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เจ้าหลอกหลวง บรรพบุรุษของราษฎร
เป็นผู้ช่วยกันกู้ประเทศมีอธิปไตยพหุชนมีอำนาจอธิปไตย พวกเจ้ามีแต่จะจับผิด
เบียดและกวาดรวมนทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้
เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำบาปนหลังคนนั่นเอง
บ้านเมืองกำลังฉัดฉัดปิดเคือง ชาวนาและพ่อแม่ทหารต้องทิ้งนา เพราะ
ห่านาไม่ไถดล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่งงานออกอย่าง เกือบ
กลางค นักรเรียนเรียนเสร็จแล้วและทหารปลดกกองหนุนแล้วไม่มีงานทำ
จะออกนอกภาคไปตามมณฑลกรรม เหล่านี้เป็นผลของรัฐบาลของกษัตริย์
เหมือนกฎหมายบังคับข้าราชการผู้น้อย นายสิบ และเสมียน เมื่อออกจาก
ราชการแล้วไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่กวาดรวมนไว้
มาจ้กษาบำรุงบ้านเมืองให้ใช้งานทำ จึงจะสมควร ที่สนองคุณราษฎรซึ่ง
ได้เสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าหาใจดำ
ดวงใจไม่ คงสูบเลือดกันเรื่อย ๆ ไป เงินมีเหลือเท่าไรก็เอา
ฝากต่างประเทศ กลยเตรียมหนีเมื่อยามเมืองตรูกลโครมปล่อยให้
ราษฎรอดอยาก การเหต่านับอมชั่วร้าย เหตุฉะนั้น ราษฎร,
ข้าราชการทหารและพล เรือ่นรู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาล
ถึงกล่าวแล้ว และได้ยื่นคำนำจการปกครองของกษัตริย์ไว้ได้ ก็โดย
ที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะให้ช่วยกันปรึกษาหารือหลาย ๆ
ความก็ดีกว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น
คณะราษฎรไม่ประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติ ฉะนั้นจึงได้ขอเชิญให้กษัตริย์
นี้ดำรงตำแหน่งต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้อกฎหมายธรรมนูญการปกครอง

แต่นกมัน จะทำอะไร โดยลำพังไม่ได้ นอกจากกบความเห็นของ สภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎร โต้แย้งความประสงค์ให้กษัตริย์ทรงแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตบ ถ้ากษัตริย์ตบปฏิเสธหรือไม่ก็อยู่ในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตัวว่าจะลดอำนาจลงมา ก็จะใคร่กว่าทรัพย์สินชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือ ประมุขของประเทศจะต้อง เป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นอยู่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตามวิธีนี้ ราษฎรพึงหวัง เดิถวารราษฎร จะได้รับความบำรุงบำรุงที่สุที่สุด ๆ คนจะมั่งายทำ เพราะประเทศเราเป็นประเทศอุดมอยู่แล้วตามสภาพ เมื่อพวกเรายึดเงินที่พวกเจ้านายรวมไว้จากการทำนาขายนหลังกแข็งหาขายรอนานมาบำรุงประเทศแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแน่มนั้น การปกครองซึ่งคณะราษฎร จะพึงกระทำก็จะต้องจัดวางโครงการอาชีพหลักวิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตามอก เช่น รัฐบาลที่มีกษัตริย์ เหนือกฎหมายมาแล้ว หลักใหญ่ ๆ ที่คณะราษฎรวางไว้มีอยู่ว่า

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการ เมือง, การศาล เศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง
๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันได้คนดองลงใจใหม่
๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทาง เศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทำทุกคน จะวางโครงการ เศรษฐกิจแห่งชาติ จะไม่ปล่อยให้ราษฎรอคตหายาก
๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอกัน (ไม่ใช้ให้พวกเจ้านายสิทธิ ยิ่งกว่าราษฎร เตนตั้งเป็นอยู่)

- ๕. จะตองให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการข้างตน
- ๖. จะตองให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย จงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎร ให้ทำกิจอันจะบังเกิดผลดีแก่บ้านนี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนมีใจร่วมมือ เข้าใจกันมาจากรัฐบาลกับทรัพย์สินเหนือกฎหมาย ฟังตั้งอยู่ในความสงบและตั้งหน้าตั้งตาหาหนทางทำภารกิจ ๆ อันเป็นการจัดวางตลอดคณะราษฎรให้ การที่ราษฎรช่วยคณะราษฎรนี้เท่ากับราษฎรช่วยพระเจ้าแผ่นดินและช่วยตัวราษฎร บุคคลสาม, เกลน ของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชโดยพร้อมมูล ราษฎรจะได้รับความปลอบขวัญทุกคนจะมีงานทำโดยตลอดทุกาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอภาคกัน และมีเสรีภาพ พ้นจากการเป็นไพร่ เป็นทาสของพวกเจ้า หมกสมัยที่พวกเจ้าจะทำนานแห่ง ราษฎร สิ่งทีทุกคนพึงปรารถนาคือความสุข ความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า "ทริอาร์ยะ" นั้น ก็จะมีบังเกิดแก่ราษฎรทั่วหน้า.

การที่คณะกรรมศาสนิยมได้เข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง ใน การเปลี่ยนแปลง เมื่อปี ๒๔๗๕ ทำให้พฤติกรรมทางการเมืองครั้งนี้เป็นการแสดงออกระหว่างชนกลุ่มน้อยสองกลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการเก่า ซึ่งได้แก่บรรดาข้าราชการที่อยู่ภายใต้ระบอบกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราช กับกลุ่มข้าราชการใหม่ ไม่ใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างพวกนิยมกษัตริย์กับกนศาสนิยมชั้กลาง ถึงที่ไม่ชัดเจนเข้าใจ แม้ว่าจะมีฝ่ายหนึ่งในคณะราษฎร เห็นว่าควรจะเปลี่ยนแปลง การปกครองจากระบอบกษัตริย์ เป็นระบอบสาธารณรัฐเสียเลยก็ตาม แต่ฝ่ายนี้ก็มีไร เป็นกลุ่ม

๗๖
Kosol, *op.cit.*, p. 231.

ผู้มีอำนาจที่ผู้ของคณะราษฎร เพราะฝ่ายที่แสดงเจตนาของคณะได้ถูกกองทัพผู้ใดแก่
 กลุ่มทหารซึ่งต้องการให้ระบอบกษัตริย์ที่มีอำนาจจำกัด (Limited Monarchy)
 การที่กษัตริย์มีอำนาจจำกัดมีส่วนรวมในการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองครั้งนี้ อาจเนื่องมา
 จากว่าสาเหตุที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมนั้น ยังไม่ใช่สาเหตุที่เกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ของ
 คนส่วนนี้เสียอย่างแท้จริง เพราะสาเหตุที่ทำให้เกิดการปฏิวัติครั้งนี้ได้พบกันก็คือ การที่มี
 ข้าราชการไทยกลุ่มหนึ่งทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ซึ่งได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะ
 เฉพาะประเทศในทวีปยุโรป ทำให้ได้เห็นแบบการปกครองรูปต่าง ๆ เมื่อบรรดานักศึกษาเหล่านี้
 กลับมาถึงประเทศไทยแล้ว ก็มีความประสงค์จะให้เมืองไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองบ้าง
 ข้าราชการไทยกลุ่มนี้คือ นายปรีดี พนมยงค์ พันตรี หลวงพิบูลสงคราม นายทอง อภัยวงศ์
 เป็นต้น ความปรารถนาของบุคคลเหล่านี้สอดคล้องกันกับความไม่พอใจของกลุ่มทหารและผู้
 กลุ่มหนึ่ง โขมมี พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า ที่ไม่พอใจนายทหารกลุ่มเก่า
 ไทย เฉพาะนายทหารที่เป็นเชื้อพระราชนวงศ์ ในเรื่องระเบียบและวินัยปฏิบัติทางทหาร จึงทำ
 ให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ พันตรี หลวงพิบูลสงคราม
 นายทอง อภัยวงศ์ และ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พลโยธิป)
 พันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ
 เชนะศิริ) พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น) ทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔
 มิถุนายน ๒๔๗๕ ขึ้น สลเหตุเหล่านี้จึงมีผลประโยชน์ของชนสามัญเลย

การปฏิวัติรัฐประหาร การยึดอำนาจครั้งต่อ ๆ มากี่เช่นเดียวกัน ล้วนแล้วแต่เป็น
 เรื่องที่เริ่มมาจากกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือนทั้งสิ้น เช่น

๑. ปฏิกริยาจากกลุ่มมอญวรเศษ ซึ่งนำโดย พลเอก พระองค์เจ้าบวรเดช
 และนายทหารคนสำคัญ ไคแก่ พลตรี พระยาเสนาสงคราม พลตรีพระยาจินจักษ์รัตน
 และ พันเอก พระยาตรีสีหิสงคราม ใช้กำลังทหารจากหัวเมืองต่าง ๆ คือ นครราชสีมา
 อุบลราชธานี สระบุรี และอยุธยา เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๒๓
 ตุลาคม ๒๔๗๖ แต่ไม่สามารถใช้กำลังยึดได้รัฐบาลของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา
 ในขณะนั้นได้ การพ่ายแพ้ของกลุ่มมอญวรเศษครั้งนี้ถือว่าเป็นการพ่ายแพ้ทางยุทธวิธีทางทหาร

โดยไม่มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง

๒. การใช้กำลังของ "คณะทหาร" ซึ่งนำโดย พลโท ฉิม ชุมพันธ์ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ที่สามารถล้มล้างรัฐบาลที่ทรงอำนาจอยู่ในขณะนั้นออกไปได้ เป็นปฏิกริยาที่ เกิดขึ้นจากความไม่พอใจของ กลุ่มทหารที่มีต่อกลุ่มการเมืองภายใต้การนำของ นายปรีดี พนมยงค์ ในขณะนั้นโดยตรง

๓. การใช้กำลังของกลุ่มสฤษดิ์ ซึ่งนำโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และสามารถล้มล้างรัฐบาลภายใต้การนำของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ออกไปได้สำเร็จนั้น มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งส่วนตัวภายในกลุ่มทหารที่นำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม มากกว่าเสียงเรียกร้องจากประชาชน เพราะว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เองก็เคยมีอำนาจอยู่ในกลุ่มนี้เช่นเดียวกัน

แม้ว่าการบีบบังคับจากครั้ง โดยใช้กำลังทางทหาร จะมีการอ้างว่า กระทำไปโดยความต้องการ หรือ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ก็ไม่มีอะไร เป็นเกียรติหรือการกระทำ เช่นนี้ประชาชน เขามามีส่วนร่วมด้วย ด้วยเหตุนี้คนไทย จึงไม่มีความรู้สึกหวงแหน หรือรักใคร่หวงแหน เขาเป็น เจ้าของอำนาจทางการเมืองที่ตกอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ หยิบไปเหวี่ยงขว้าง ทั้งไม่สามารถแสวงหาหนทาง การเมืองได้ เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ อีกด้วย

การมีนิสัยยอมรับอำนาจของผู้มีอำนาจและการขาดประสบการณ์ทางการเมือง ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ไม่เป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องหรือ เป็นรากฐานที่จะทำให้อาณาประชาราษฎร์ไทย เติบโตไปได้ ซึ่งการปกครองระบบนี้ต้องการวัฒนธรรมที่สนับสนุนของการ เขามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเอกชนแต่ละคนมีความภาคภูมิใจเป็นอิสระ กลุ่มชนต่าง ๆ แม้จะมีความเห็นแตกต่างกัน แต่ก็ไม่มีความขัดแย้งกันโดยพื้นฐาน และความร่วมมือในการดำเนินงานทางการเมือง ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นเกิดขึ้นได้โดยมีการติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันของประชาชนในสังคม และโดยการชักชวน จูงใจ เพื่อร่วมมือในการดำเนินงานทางการเมือง เพราะว่าประชาชาติไทยนั้น ไม่ใช่กระบวนการทางเทคนิค (Technical Process) แต่เป็นวิถีชีวิตของคน (Way of Life)

แต่ประชาธิปไตยของไทยนั้นเป็นกระบวนการทางเทคนิคไม่ใช่วิถีชีวิต จึงเท่ากับ เป็นการ เปิดโอกาสให้กลุ่มทหารหลาย ๆ กลุ่มพ่นเวียนกันเข้ามากุมอำนาจทางการเมืองต่อไปได้อย่างราบรื่น